

อุตสาหกรรมแฟชั่น สิ่งแวดล้อม และสังคม
กรณีตัวอย่างร่างกฎหมายว่าด้วยความยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคมของอุตสาหกรรมแฟชั่น
ของรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (ตอนที่ ๑)^๑

ปิยะขวัญ ชมชื่น^๒

“หากอยากรู้ว่าเทรนด์เสื้อผ้าฤดูกาลนี้เป็นสีใด ให้ดูสีของแม่น้ำ” เป็นคำกล่าวที่ปรากฏในสารคดีชื่อว่า RiverBlue^๓ ที่สะท้อนมุมมองอีกด้านหนึ่งของอุตสาหกรรมแฟชั่นที่มีส่วนในการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมหาศาล^๔ ทุกวันนี้ เราต่างทราบดีว่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ แต่ปัจจุบัน ดูเหมือนว่ากระแสที่เรียกว่า Fast Fashion หรือการผลิตเสื้อผ้าที่รวดเร็วราคาถูกได้ทำให้เสื้อผ้ากลายเป็นสิ่งที่มากเกินไปจนเกินกว่าความจำเป็นในการดำรงชีวิตไปเสียแล้ว กระบวนการผลิตที่จำเป็นต้องลดต้นทุนเพื่อเน้นผลผลิตจำนวนมาก สิ่งที่มาช่วยบรรเทาถึงการใช้ทรัพยากรในทุกระดับของกระบวนการผลิตอย่างเข้มข้น และแม้ว่าปัจจุบันตลาดหลักของวงการแฟชั่นจะอยู่ในพื้นที่ยุโรปและสหรัฐอเมริกา แต่กระบวนการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการสกัดวัตถุดิบของเสื้อผ้าสำเร็จรูปในขั้นต้นล้วนตั้งอยู่ที่ภูมิภาคเอเชียและประเทศกำลังพัฒนา องค์ประกอบของกิจกรรมต่าง ๆ ในห่วงโซ่อุปทานของการผลิตสินค้าแฟชั่นจึงมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการดำเนินงานที่หลากหลาย สร้างรายได้ในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ในด้านแรงงานและสังคม อุตสาหกรรมแฟชั่นจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญระดับโลก และด้วยความหลากหลายและซับซ้อนของกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมแฟชั่นนี้เองได้นำมาสู่ความท้าทายในมิติของการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน และประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน^๕ บทความนี้ จึงขอชวนทุกท่านตระหนักถึงกระแสของ Fast Fashion ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยจะนำเสนอเป็นตอนที่ ๑ และจะนำเสนอกรณีตัวอย่าง

^๑ บทความนี้จัดทำขึ้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕

^๒ บุคลากรจัดทำข้อมูลกฎหมาย ฝ่ายค้นคว้าและเปรียบเทียบกฎหมาย กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๓ Kathleen Webber, “How Fast Fashion Is Killing Rivers Worldwide,” สืบค้นเมื่อ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://www.ecowatch.com/fast-fashion-riverblue-2318389169.html>

^๔ Environmental Film Festival in the Nation’s Capital, “RiverBlue: Can Fashion Save the Planet?,” สืบค้นเมื่อ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://dceff.org/film/riverblue/>

^๕ United Nations, “Synthesis Report on United Nations System-wide Initiatives related to Fashion,” P.4-5, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก https://unfashionalliance.org/wp-content/uploads/2021/10/UN-Fashion-Alliance-Mapping-Report_Final.pdf

ร่างกฎหมายของรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีวัตถุประสงค์เป็นการกำกับดูแลอุตสาหกรรมแฟชั่นโดยตรง
ดังมีรายละเอียดที่จะนำเสนอเป็นตอนที่ ๒ ต่อไป

เรื่องของ Fast Fashion

กิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเป็นที่ทราบดีว่าสามารถเกิดขึ้นได้จากหลายเหตุปัจจัย หากกล่าวถึงกิจกรรมที่ใกล้ชิดกับการดำรงชีวิตโดยทั่วไปนั้น เราอาจนึกถึงการใช้รถยนต์ที่ก่อให้เกิดมลพิษ การปล่อยไอเสียของเครื่องบิน หรือการใช้พลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวทิ้ง แต่เมื่อนึกถึงสินค้าอุปโภคบริโภค อย่างการเลือกซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม อาจยังเห็นภาพไม่ชัดเจนเท่าไรนั่นกว่าอุตสาหกรรมแฟชั่นจะสามารถส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้มากน้อยเพียงใด

ปัจจุบัน ตลาดแฟชั่นยังคงเกิดกระแส Fast Fashion หรือ การออกแบบและผลิตเสื้อผ้าจำนวนมากโดยมีเป้าหมายในการเข้าถึงผู้บริโภคอย่างรวดเร็วและราคาถูก ทำให้เกิดการผลิตเสื้อผ้ารูปแบบทันสมัย ราคาถูก ซึ่งสามารถจูงใจให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าในจำนวนที่มากขึ้นแต่สวมใส่เพียงไม่กี่ครั้งและซื้อใหม่^๖ ถึงขนาดที่คนบางกลุ่ม เรียกลักษณะของ Fast Fashion ว่า “แฟชั่นแบบใช้แล้วทิ้ง” เนื่องจากสามารถซื้อได้ในราคาไม่แพง ไม่ได้รับการออกแบบมาให้คงทน และหาซื้อได้โดยสะดวกบนโลกออนไลน์^๗ กระแส Fast Fashion เริ่มเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษ ๑๙๖๐ โดยเกิดจากกลุ่มคนหนุ่มสาวชาวตะวันตกที่หันมาสวมเสื้อผ้าราคาถูกเพื่อทำตามเทรนด์ใหม่ๆ และปฏิเสธประเพณีการแต่งตัวของคนรุ่นก่อน ในช่วงนั้นแบรนด์แฟชั่นจึงต้องหาวิธีที่จะตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงได้นำไปสู่การที่สหรัฐอเมริกาและยุโรปเปิดตลาดฐานการผลิตหรือโรงงานสิ่งทอขนาดใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งทำให้บริษัทแฟชั่นนั้น ๆ สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้เป็น

^๖ Merriam-Webster, “Definition of fast fashion,” สืบค้นเมื่อ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://www.merriam-webster.com/dictionary/fast%20fashion>

^๗ Manchester Fashion Institute, “The impact of fast fashion, consumer behaviour and fashion brand communication on sustainability,” p.28–29, สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://e-space.mmu.ac.uk/627507/1/Noelle%20Hatley%20-%20Final%20Thesis.pdf>

จำนวนมากจากการจ้างแรงงานภายนอก^๘ ตัวอย่างของบริษัทที่เน้นการผลิตเสื้อผ้ารูปแบบทันสมัยและราคาไม่แพงในปัจจุบัน เช่น Zara, H&M, TopShop และ Primark^๙

ก่อนหน้านี้ การเสนอขายเสื้อผ้าแฟชั่นจากแบรนด์ต่าง ๆ มักเป็นไปตามวงจรของฤดูกาลตามธรรมชาติ (Collection) แต่ปัจจุบัน ข้อมูลจาก World Economic Forum รายงานว่า ในปี ๒๐๑๔ ปริมาณประชากรที่ซื้อเสื้อผ้ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ ๖๐ จากปี ๒๐๐๐ ซึ่งในพื้นที่ภูมิภาคยุโรป บริษัทแฟชั่นได้ปรับปริมาณการเสนอขาย Collection ของเสื้อผ้าในแต่ละรุ่น จากเดิมที่ในปี ๒๐๐๐ มีปริมาณการเสนอขายโดยเฉลี่ยเพียง ๒ Collection ต่อปี แต่ในช่วงตั้งแต่ปี ๒๐๑๑ ได้มีการเสนอขาย Collection จำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๕ Collection ต่อปี ซึ่งมีบางแบรนด์ที่เสนอขายมากกว่า ๑๐ Collection ต่อปีด้วย^{๑๐}

อุตสาหกรรมแฟชั่นกับสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลจากบทความของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) แสดงว่า อุตสาหกรรมแฟชั่นเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำ (Water scarcity) โดยระบุว่า ฝ้ายเป็นพืชที่ใช้น้ำมากที่สุด โดยใช้น้ำ ๗,๐๐๐ ถึง ๒๙,๐๐๐ ลิตรเพื่อผลิตฝ้ายหนึ่งกิโลกรัม^{๑๑} และเมื่อพูดถึงกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมแฟชั่น ข้อมูลจาก สภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum: WEF) แสดงว่าอุตสาหกรรมแฟชั่นเป็นกิจกรรมที่ใช้น้ำเป็นอันดับสองของโลก โดยการผลิตเสื้อผ้าฝ้ายหนึ่งตัว เทียบได้กับปริมาณน้ำที่คนหนึ่งคนสามารถใช้ดื่มได้อย่างน้อยแปดแก้วต่อวันเป็นเวลาสามปีครึ่ง หรือการผลิตกางเกงยีนส์ เทียบได้กับปริมาณน้ำที่คนหนึ่งคนจะสามารถใช้ดื่มได้เป็นเวลาถึง ๑๐ ปี นอกจากนี้ การผลิตเสื้อผ้าแฟชั่นยังมีส่วนทำให้แหล่งน้ำแห้งแล้ง เช่นตัวอย่าง เหตุการณ์การสูญเสียปริมาณน้ำมหาศาลในทะเลอารัล (Aral Sea) ประเทศอุซเบกิสถาน ที่เกิดจากการผันน้ำจำนวนมากมาเพื่อใช้ในการเกษตรกรรม

^๘ SARA IDACAVAGE, “FASHION HISTORY LESSON: THE ORIGINS OF FAST FASHION,” สืบค้นเมื่อ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://fashionista.com/2016/06/what-is-fast-fashion>

^๙ อังแล้ว เริงอรุณที่ ๗

^{๑๐} World Economic Forum, “These facts show how unsustainable the fashion industry is,” สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/fashion-industry-carbon-unsustainable-environment-pollution/>

^{๑๑} CHLOÉ MIKOLAJCZAK, “Six things you didn't know about the true cost of fast fashion,” สืบค้นเมื่อ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://www.undp.org/blog/six-things-you-didnt-know-about-true-cost-fast-fashion>

เช่น การปลูกฝ้าย ซึ่งทะเลอาร์ลเคยเป็นทะเลที่มีขนาดใหญ่เป็นติดลำดับ ๑ ใน ๔ ของโลก แต่ขณะนี้ น้ำในทะเลอาร์ลได้เหือดแห้ง มีลักษณะคล้ายทะเลทรายที่หลงเหลือเพียงแอ่งน้ำขนาดเล็กไม่กี่แห่งเท่านั้น^{๑๒}

การผลิตสิ่งทอที่ใช้ฝ้ายเป็นวัตถุดิบได้สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ ในอีกทางหนึ่ง มีผลมาจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรโดยเฉพาะยาฆ่าแมลงจำกัดศัตรูพืช การเปลี่ยนแปลงถิ่นที่อยู่เพื่อใช้ในการเกษตร การผันน้ำและใช้น้ำเพื่อการผลิตในปริมาณมาก โดยข้อมูลจาก กองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (World Wide Fund for Nature: WWF) รายงานว่า การปลูก การผลิตและแปรรูปฝ้ายเป็นกิจกรรมที่ใช้น้ำปริมาณมากที่สุดในบรรดาสินค้าเกษตรทั้งหมด และกระบวนการย้อมผ้าทำให้เกิดมลพิษทางน้ำเนื่องจากน้ำที่เหลือจากกระบวนการย้อมมักจะถูกทิ้งลงในคูน้ำ ลำธาร หรือแม่น้ำ รวมถึงการปนเปื้อนจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มาจากไร่ฝ้าย ได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศอย่างรุนแรง การใช้ปุ๋ยและสารเคมีในการปลูกฝ้ายยังส่งผลให้ดินเสื่อมสภาพ ทำลายคุณภาพของดิน น้ำ ความสมบูรณ์ของหลากหลายทางชีวภาพ และมีผลเสียต่อสุขภาพของคนงานและชุมชนในบริเวณใกล้เคียง

นอกจากนี้ กระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมแฟชั่นตั้งแต่การเพาะปลูกพืชผล หรือการผลิตเส้นใยสังเคราะห์ ไปจนถึงการตัดเย็บ การย้อม และการขาย ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของโลก ได้ทำให้เกิดปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยออกมาจากการผลิตแต่ละหน่วย (carbon footprint) จำนวนมาก ผลการศึกษาในปี ๒๐๑๘ โดย Quantis ที่แสดงบนเว็บไซต์ UNDP ระบุว่า อุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มและรองเท้าเมื่อรวมกันแล้วส่งผลกระทบต่อสภาพอากาศโลกมากกว่าร้อยละ ๘ ซึ่งเทียบได้กับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากกว่ากิจกรรมการบินระหว่างประเทศและการขนส่งทางทะเลทั้งหมดรวมกันอีกด้วย

มากไปกว่านั้น ข้อมูลจาก UNDP ระบุว่า ร้อยละ ๓๕ ของไมโครพลาสติกที่ถูกทิ้งลงสู่ทะเลมาจากเส้นใยสังเคราะห์ที่นำมาผลิตเสื้อผ้า ซึ่งหากพิจารณาในภาพรวมแล้วไมโครพลาสติกที่เกิดจากอุตสาหกรรมแฟชั่นสามารถสร้างความเสียหายได้มากกว่าพลาสติกจากอุตสาหกรรมอาหารหรือบรรจุภัณฑ์ การผลิตเสื้อผ้าชิ้นใหม่หลายพันล้านชิ้นในแต่ละปี สามารถสร้างขยะจำนวนมหาศาลที่โดยมากจะถูกทำลายทิ้งโดยวิธีการฝังกลบ หรือ ตัวอย่างจากค่าเฉลี่ยของครอบครัวในประเทศแถบตะวันตกมีข้อมูลว่า ในแต่ละปี แต่ละครอบครัวจะทิ้งเสื้อผ้าโดยเฉลี่ย ๓๐ กิโลกรัม ซึ่งร้อยละ ๗๓ จะถูกกำจัดโดยวิธีการเผาหรือฝังกลบ โดยมีบางส่วนที่เก็บรวบรวมไว้เพื่อนำไปรีไซเคิล

^{๑๒} อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ ๑๐

ซึ่งอาจถูกนำไปทำฟูกที่นอนหรือผ้าสำหรับทำความสะอาด และข้อมูลปรากฏว่าเสื้อผ้าใช้แล้วที่ถูกนำไปผลิตเสื้อผ้า
ชิ้นใหม่มีเพียงจำนวนน้อยกว่าร้อยละ ๑ เท่านั้น^{๑๓}

อุตสาหกรรมแฟชั่นกับสังคม

ข้อมูลจากกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (World Wide Fund for Nature: WWF) ระบุว่า ฝ้าย (Cotton) เป็นพืชที่ไม่ใช่กลุ่มพืชอาหารที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงที่สุดในโลก การผลิตสินค้าที่มาจากฝ้ายสร้างรายได้ให้กับผู้คนมากกว่า ๒๕๐ ล้านคนทั่วโลก โดยเกิดการจ้างงานประมาณร้อยละ ๗ ของแรงงานทั้งหมดในประเทศกำลังพัฒนา^{๑๔} จึงทำให้ความท้าทายด้านสังคมที่อาจมีผลมาจากอุตสาหกรรมแฟชั่นยังมีความสำคัญในทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากแม้ว่าตลาดหลักของแฟชั่นจะอยู่ในพื้นที่ยุโรปและสหรัฐอเมริกา แต่ภาคการผลิต การสกัดวัตถุดิบ รวมถึงการจัดทำเสื้อผ้าสำเร็จรูปยังคงตั้งอยู่ที่ภูมิภาคเอเชียและประเทศกำลังพัฒนา^{๑๕} โดยไม่ว่าอุตสาหกรรมนี้จะสร้างโอกาสในการทำงานของประเทศต่าง ๆ มากเพียงใด แต่กระแสการแข่งขันของ Fast Fashion ยังคงกดดันให้บริษัทต่าง ๆ หาแหล่งแรงงานที่มีราคาถูก กระบวนการผลิตส่วนใหญ่จึงต้องการแรงงานที่มีทักษะต่ำ บางประเภทงานเหมาะกับเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ เช่น การเก็บฝ้าย ที่จำเป็นต้องใช้นิ้วมือขนาดเล็กเพื่อไม่ให้ทำลายพืชผล จึงทำให้อุตสาหกรรมการผลิตสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มในหลายประเทศประสบปัญหาการใช้แรงงานเด็ก^{๑๖} และบางบริษัทยังจ่ายค่าแรงในราคาต่ำอีกด้วย^{๑๗} นอกจากนี้ ยังพบกับปัญหาเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง เนื่องจากแรงงานที่เป็นเพศหญิงในภาคการผลิตของอุตสาหกรรมแฟชั่นมีสัดส่วนถึงร้อยละ ๘๐ โดยลักษณะงานของแรงงานกลุ่มดังกล่าวมีความเสี่ยงสูงที่จะสัมผัสกับสารเคมีอันตราย ได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน^{๑๘} ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงทางเพศ^{๑๙} และขาดการคุ้มครองจากสภาพแรงงาน ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนและ

^{๑๓} อ่างแล้ว เชียงอรุณีที่ ๑๑

^{๑๔} World Wildlife Fund, “SUSTAINABLE AGRICULTURE: COTTON,” สืบค้นเมื่อ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://www.worldwildlife.org/industries/cotton>

^{๑๕} อ่างแล้ว เชียงอรุณีที่ ๕

^{๑๖} Josephine Moulds, “Child labour in the fashion supply chain,” สืบค้นเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://labs.theguardian.com/unicef-child-labour/>

^{๑๗} Yasaman Yousefi, “Environmental and Social Impacts of Fast Fashion,” สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕, จาก <https://sdwatch.eu/2020/02/environmental-and-social-impacts-of-fast-fashion/>

^{๑๘} อ่างแล้ว เชียงอรุณีที่ ๕

^{๑๙} อ่างแล้ว เชียงอรุณีที่ ๑๗

LAW for ASEAN
by the Office of the Council of State of Thailand

การรับรองสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยของอุตสาหกรรมแฟชั่นจึงยังเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน^{๒๐}

ต่อไปจะเป็นการนำเสนอกรณีตัวอย่างร่างกฎหมายของรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ที่มีวัตถุประสงค์เป็นการกำกับดูแลผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแฟชั่น กำหนดเงื่อนไขว่าด้วยความยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะใช้กับภาคของอุตสาหกรรมแฟชั่นโดยตรง ดังมีรายละเอียดที่จะนำเสนอในตอนที่ ๒ ต่อไป

^{๒๐} อ่างแก้ว เชียงธรรมที่ ๑๑